

کوره راه نامیدی به سحرگاه روحانی

نگاهی به راهنمای انتقادی پدیدارشناسی روح هگل

محسن آزموده

هگل فیلسوف دشواری است، بسیار سخت و دیرفهم. این گزاره را بارها شنیده‌ایم، نه فقط از زبان مترجمان فارسی و مدرسان او در ایران که از زبان مفسران و شارحانی که او را به زبان آلمانی خوانده و تفسیر کرده‌اند. همزمان فیلسوف مهم و اثرگذاری است و فکر و اندیشه مدرن، حتی در لیبرال‌ترین اشکالش را بدون مراجعه به او نمی‌توان دریافت. نتیجه منطقی این دو مقدمه، قاعدتا این است که برای فهم او باید سخت کوشید و تلاش کرد. از سوی دیگر ایرانیان و فارسی‌زبانان از ابتدای نخستین مواجهاتشان با فلسفه و اندیشه جدید، به او علاقه‌مند شده‌اند، این کتاب «ما و هگل» ایده و گردآوری محمد مهدی اردبیلی نشان می‌دهد و بسیار درباره او نوشته‌اند و از او یا درباره‌اش ترجمه کرده‌اند، این ادعا را هم کتاب «هگل ایرانی» نوشته و گردآوری مانی پارسا به اثبات می‌رساند.

اما به‌رغم این توجه و علاقه‌مندی، به گواه کتاب‌های مذکور، تفاسیر رایج و شایع ایرانیان از هگل، کمتر مستند به اصل آثار او و عمدتاً متکی به وجوهی خاص از اندیشه‌اش بوده یا از ویرای عینک‌هایی مشخص مثل رویکرد مارکسیستی صورت گرفته. اما خوشبختانه باید اذعان کرد که در طول یک دهه اخیر، به همت برخی دانش‌پژوهان و محققان نسبتاً جوان مثل محمد مهدی اردبیلی، مسعود حسینی، آرش ابازری، علیرضا سید احمدیان و ... آشنایی و شناخت فلسفه دوستان ایرانی از هگل به مرحله عمیق‌تر و جدی‌تر گام برداشته و از تفسیرهای پیشین فاصله‌ای قابل توجه گرفته است. شمار قابل توجه آثار مهمی که در این سال‌ها از هگل یا درباره او ترجمه شده، در کنار مقالات و کتاب‌های تالیفی و درسگفتارها در موسسات خصوصی، زمینه را برای فهم این فیلسوف کلیدی و اساسی فراهم کرده است. در همین سال جاری، انتشار ترجمه‌ای تازه از مشهورترین کتاب هگل یعنی پدیدارشناسی روح با ترجمه مشترک

مسعود حسینی و محمد مهدی اردبیلی شاهی بر این ادعاست. کتاب راهگشا و موثر دیگری که اخیراً به همت نشر نی منتشر شده، «راهنمای انتقادی پدیدارشناسی روح هگل» است که آن را نشر نی منتشر کرده. «راهنمای انتقادی پدیدارشناسی روح هگل» بعد از مقدمه ویراستاران فارسی، معرفی نویسندگان، پیشگفتاران ویراستاران انگلیسی و کوتاه‌نوشت‌ها و نقل‌قول‌ها، شامل دوازده فصل یا به عبارت دیگر دوازده مقاله نوشته شماری از برجسته‌ترین هگل‌شناسان مطرح روز دنیاست. دین مویار استاد یار گروه فلسفه دانشگاه جان هاپکینز و میسایل کوانته استاد گروه فلسفه دانشگاه کلن، ویراستاران انگلیسی کتاب هستند و محمد مهدی اردبیلی، پژوهشگر و مترجم آثار هگل و علی سهرابی، پژوهشگر و مترجم فلسفه، ویراستاران فارسی آن. سبک و سیاق این مقالات و رویکرد آنها را ویراستاران فارسی در مقدمه‌شان توضیح داده‌اند. از دید ایشان، غفلت از رویکردی کل‌نگرانه با در نظر گرفتن عناصر و جزئیات و در نتیجه عدم درک پروژه کلی اثر، حلقه مفقوده تفسیر پدیدارشناسی روح بوده و موجب شده این کتاب همواره در پرتو برجسته شدن برخی فصول مثل «خدایگانی و بندگی» یا فصول «جهان اخلاقی عرفی» به تفسیرهای مارکسیستی یا روان‌شناختی یا جامعه‌شناختی یا الهیاتی فروکاسته شود. در حالی که هگل خود مدافع «وحدت ارگانیکی» اثر است و بر درک دیالکتیک جزء و کل دفاع می‌کند. حسن مقالات این است که با رویکردی تحلیلی، در سه مقاله نخست، کلیت ایده پدیدارشناسی، ساختار و شیوه استدلال آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و 9 مقاله بعدی هم اگرچه فصول یا بخش‌هایی از پدیدارشناسی روح را مدنظر دارند، اما تفسیرشان را در پرتو کلیت آن پیش می‌برند.

اما چرا پدیدارشناسی روح، به‌رغم دشواری آن، بعد از دو‌یست سال این اندازه مهم است؟ ویراستاران انگلیسی در پیشگفتارشان کوشیده‌اند، با ذکر سه دلیل، این پرسش را پاسخ دهند. نخست به طیف گنج‌کننده پدیدارها و ابژه‌های این کتاب اشاره کرده‌اند. پدیدارشناسی روح، تنها یک اثر فلسفی مثلاً هستی‌شناسانه یا معرفت‌شناسانه، با موضوعات محدود فلسفی در زمینه مابعدالطبیعه یا شناخت‌شناسی یا منطق نیست، بلکه طیف وسیعی از مباحث الهیات، سیاست و علم الاجتماع را در بر می‌گیرد و موجب تفسیرهای گوناگون روان‌شناختی، ادبی و جامعه‌شناختی شده است. همچنین پدیدارشناسی روح هگل، به‌رغم دشواری مذکور، در مقایسه با آثار مهم دیگر هگل، یعنی فلسفه حق و دایره‌المعارف و منطق کبیر (علم منطق) ساده‌تر و زودیاب‌تر است و ضمن در برداشتن کلیت نظام فلسفی هگل، هنوز با دستگاه مفهومی فلسفی و نظورزانه اشباع نشده است. در نهایت اینکه در این کتاب ضمن آشکار بودن باور

هگل ضرورت کلنگري و ارايه يك ساختار نظام‌مند فلسفي (چنانکه در زمانه او و به خصوص نزد ایدئالیست‌ها پذیرفته بود)، گرایشي شکاکانه به این ضرورت و امکان آن نیز قابل شناسايي است، امري که به تعبیر ویراستاران باعث شده این کتاب يك گام از منتقدان ایدئالیسمش جلوتر باشد. «تجربه آگاهی کوره راه نااميدي است که با این همه، به «سحرگاه روحاني» و رهاسازي خودشناسي از محدودیت‌هايش منتهي ميشود.»

ديتمار اچ، هایدمان، هانس-فریدريش فولدا، رلف-پیتر هروستمان، ویلمای. دوریس، اکسل هونت، میشاییل کوانته، تري پینکارد، ویل دادلي، دین مویار، لودویگ زیپ، تامساي. لویس و رابرت بي. پیپین نویسندگان و علي سهرابي، یاشار تاج محمدی، شیدا مرادی، زهره نجفی، سیامک ایلگلي، سینا سیاهپوش، حامد توکلي و حسین رحمتي مترجمان این کتاب هستند.

شابک : 9789643101400 8 1400